

Felaktiga utbetalningar av aktivitetsersättning och sjukersättning

Diarienummer: FK 2022/005858
Ansvarig chef: Rosa Fiorito
Analysavdelningen
Upplysningar: Analytiker Håkan Andersson
010-111 40 98
hakan.andersson@forsakringskassan.se

Innehåll

Sammanfattning	3
Inledning	4
Uppdraget från regeringen	4
Metod för att identifiera risker	4
Metoder för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar	5
Definition av felaktiga utbetalningar	5
Osäkerhetsintervall och konfidensintervall	6
Kortfattad beskrivning av ersättningssystemet inom aktivitetsersättning	7
Beräknas med tidigare inkomst eller bosättningstid	7
Framst manuell handläggning	7
Kortfattad beskrivning av ersättningssystemet inom sjukersättning	8
Olika villkor utifrån när ersättningen beviljades	8
Beräknas med tidigare inkomst eller bosättningstid	8
Framst manuell handläggning	9
Summering av skattningarna	10
Aktivitetsersättning	10
Sjukersättning	10
Försäkringskassans skattning i relation till KUT-delegationens	11
Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan	13
Metod	13
Resultat	16
Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild	18
Sammanställning av samtliga risker samt totalskattning.....	18
Arbete trots förmån.....	19
Bosättning utomlands	22
Skattning av övriga risker	25
Bilaga	29

Sammanfattning

I denna studie har omfattningen av felaktiga utbetalningar inom aktivitetsersättning och sjukersättning under 2021 skattats.

- Totalskattningen inom aktivitetsersättning är att 8 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 0,23 procent av försäkringsutgifterna för förmånen.
- Totalskattningen inom sjukersättning är att 62 miljoner kronor har betalats ut felaktigt, vilket motsvarar 0,19 procent av försäkringsutgifterna för förmånen.
- Fel orsakade av Försäkringskassan beräknas utgöra 0,02 procent av försäkringsutgifterna inom aktivitetsersättning, och 0,009 procent inom sjukersättning.
- Fel orsakade av enskild beräknas utgöra 0,21 procent av försäkringsutgifterna inom aktivitetsersättning, respektive 0,18 procent inom sjukersättning.
- De avsiktliga felen av enskild beräknas uppgå till 8 procent av beloppet för felaktiga utbetalningar orsakade av enskild inom aktivitetsersättning, respektive 57 procent inom sjukersättning.
- De empiriska metoder som har använts inom denna studie är modellbaserade skattningar vilket inkluderar så kallad *bootstrap* prediktion, beräkning baserad på allmänhetens detektionsgrad, och uppräkningsmetod baserad på ankarrisk.
- Skattningarna som tidigare gjordes av delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen) bestod av en schablonandel av de totala försäkringsutgifterna inom övriga utbetalningssystem¹.
- KUT-delegationen skattade att de felaktiga utbetalningarna utgjorde 3,5 procent av de totala försäkringsutgifterna inom övriga utbetalningssystem 2018.
- Inom sjukersättning använde KUT-delegationen metoden *expert elicitation* för att med experthjälp bedöma omfattningen av de felaktiga utbetalningarna.
- KUT-delegationen skattade att 1 340 miljoner kronor hade betalats ut felaktigt inom sjukersättning, vilket utgjorde 4,2 procent av försäkringsutgifterna 2017. Denna skattning omgärdades av ett osäkerhetsintervall om 0,2 till 11 procent.

---

¹ Detta motsvarar de utbetalningssystem där den totala omfattningen av felaktiga utbetalningar inte redovisades separat per system av KUT-delegationen.

Inledning

Uppdraget från regeringen

Regeringen har gett Försäkringskassan i uppdrag att studera omfattningen av felaktiga utbetalningar inom ett antal förmåner.² För vissa av förmånerna ska omfattningen studeras empiriskt. Empiriska studier avser studier som baseras på datainsamling, exempelvis genom datamatchning eller kontroll av ett slumpmässigt urval av ärenden. För övriga ersättningar har myndigheten kunnat välja om omfattningen av felaktiga utbetalningar ska studeras empiriskt eller uppskattas på något annat sätt.

Enligt uppdraget ska aktivitetsersättning och sjukersättning studeras empiriskt, med lämpliga kvantitativa metoder som är väl anpassade till bland annat ersättningarnas utformning.

I uppdraget ingår att uppskatta såväl de fel som kan studeras empiriskt som de fel där detta inte låter sig göras. För de fel som inte låter sig studeras empiriskt ska Försäkringskassan redovisa de antaganden och fakta som ligger till grund för kvantifieringen, samt de osäkerheter som finns.

Studierna ska enligt uppdraget genomföras på ett sådant sätt att resultaten går att jämföra mellan ersättningar och över tid. Vidare ska de redovisas med åtminstone samma detaljeringsgrad, i fråga om indelning av orsaker till felen, som användes i omfattningsstudierna³ inom ramen för Delegationen för korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (KUT-delegationen). Det betyder att Försäkringskassan ska redovisa om felet uppstått vid ansökan eller under tiden med ersättning, vem som orsakat den felaktiga utbetalningen (Försäkringskassan, den enskilde eller annan aktör) och om felet varit avsiktligt eller oavsiktligt.

Metod för att identifiera risker

För att empiriskt studera omfattningen av felaktiga utbetalningar måste först de fel som orsakar felaktiga utbetalningar identifieras. Detta är inte samma sak som att inventera samtliga risker som potentiellt skulle kunna leda till en felaktig utbetalning.

För att identifiera dessa fel har Försäkringskassan utgått från upptäckta felaktiga utbetalningar. Utgångspunkten är därmed de risker som har realiserats och orsakat felaktiga utbetalningar under en definierad period (till

---

² Uppdrag att studera felaktiga utbetalningar av vissa ersättningar. Fi2021/03247, Fi2022/00107. Finansdepartementet 2022-01-13

³ Rapport 4, Läckaget i välfärdssystemen, del 1, avsnitt 4.4.

exempel år 2021)⁴. Även om metoden inte är heltäckande – en risk kan ha orsakat en felaktig utbetalning utan att ha upptäckts – bedömer Försäkringskassan att de flesta risker fångas. Samtidigt är det viktigt att lyfta att det finns systemöverskridande risker som uppstår utanför Försäkringskassan som är mycket svåra att upptäcka. Exempel på systemöverskridande risker är att arbetstillstånd beviljas på felaktig grund (skenanställning), vilket även kan leda till att familjemedlemmar beviljas uppehållstillstånd på felaktiga grunder. Dessa personer kan därefter ansöka om och beviljas ersättning från Försäkringskassan. Ett annat exempel är falska identiteter som används för att erhålla ersättning på felaktiga grunder.

Metoder för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar

Inom aktivitetsersättning och sjukersättning är skattningarna av felaktiga utbetalningar baserade på empiriska metoder. Det innebär att skattningarna utgår från och direkt bygger på data och empiri där alla antaganden och beräkningar är tydligt definierade, spårbara och replikerbara. Det innebär emellertid inte att alla skattningar är lika säkra. Inom aktivitetsersättning och sjukersättning används olika modellbaserade skattningar.

Definition av felaktiga utbetalningar

Inom ramen för arbetet med omfattningsstudier definierar Försäkringskassan en utbetalning som felaktig om det slutliga beloppet blir för högt, eller om utbetalningen i sin helhet är fel i förhållande till regelverket. Definitionen överensstämmer med formuleringen i 2 § förordningen (2021:663) om arbetet med att säkerställa korrekta utbetalningar från välfärdssystemen (förordningen om korrekta utbetalningar): *I denna förordning avses med felaktiga utbetalningar sådana utbetalningar från välfärdssystemen som sker trots att villkoren för att ta del av ersättningen inte är uppfyllda.*

Felaktiga utbetalningar kan orsakas av såväl avsiktliga som oavsiktliga fel och bero på den enskilde, en annan aktör⁵ eller Försäkringskassan⁶. Fel orsakade av den enskilde eller annan aktör uppstår vid ansökan genom att oriktiga uppgifter lämnas eller under tid med ersättning genom att ändrade förhållanden inte anmäls. Fel orsakade av Försäkringskassan uppstår under hela handläggningsprocessen (se kapitlet *Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan* för en mer detaljerad beskrivning).

---

⁴ I rapporten används begreppen risk och fel synonymt, utifrån betydelsen att de risker som redovisas har realiserats.

⁵ Annan aktör är till exempel företag, assistansanordnare och andra myndigheter. Omfattningen av fel orsakade av annan aktör har skattats inom de förmåner där dessa fel har bedömts vara relevanta.

⁶ Avsiktliga fel orsakade av anställda på Försäkringskassan i syfte att tillskansa sig själv eller någon annan ersättning felaktigt inkluderas inte i skattningarna.

Vissa förmåner har villkor som inte är entydiga, och som därför ger ett större bedömningsutrymme. I dessa fall är det svårare att avgöra i efterhand om beslutet om utbetalning är rätt eller fel. Därför skattar Försäkringskassan enbart de utbetalningar som grundar sig på beslut som har fattats på uppenbart felaktigt eller ofullständigt underlag. När det gäller fel orsakade av Försäkringskassan skattas också utbetalningar som grundar sig på beslut som har blivit oriktiga på grund av uppenbart felaktig rättstillämpning.

Flera av de lagvillkor som reglerar rätten till aktivitetsersättning och sjukersättning är inte entydiga och ger därför ett större bedömningsutrymme, vilket innebär att ett antal risker inom förmånerna avgränsas bort i den här studien. Det handlar till exempel om bedömning av arbetsförmåga och varaktigheten av nedsättningen av arbetsförmågan.

Osäkerhetsintervall och konfidensintervall

Konfidensintervall används för att, med en viss och på förhand specificerad säkerhet, innesluta parametrar (eller andra estimander). Tanken med ett 95-procentigt intervall snarare än ett 100-procentigt intervall är ge god täckning vid upprepade stickprov, samtidigt som intervallet hålls rimligt kort. Vid upprepade stickprov lyckas ett 95-procentigt intervall idealt innesluta den sanna estimanden vid 95 procent av stickproven. För ett antal estimander som studerats i omfattningsstudierna lämpar sig regelrätta konfidensintervall dåligt. Vid sådana fall används andra metoder, vilka inte nödvändigtvis grundar sig i statistisk teori. Inom omfattningsstudierna används termen ”Osäkerhetsintervall” för att referera till den samling av statistiskt eller kvalitativt grundade intervall som presenteras.

Kortfattad beskrivning av ersättningssystemet inom aktivitetsersättning

En person kan få aktivitetsersättning från och med juli det år då hen fyller 19 år, och som längst till och med månaden före hen fyller 30 år. Ersättningen kan beviljas helt eller i omfattningen tre fjärdedelar, halv eller en fjärdedel. Den beviljas som längst tre år åt gången.

Aktivitetsersättningen kan beviljas på två grunder:

- när arbetsförmågan är nedsatt med minst en fjärdedel under minst ett år
- vid förlängd skolgång för den som på grund av en funktionsnedsättning inte avslutat grundskolenivå eller gymnasienivå den 1 juli det år hen fyller 19 år.

Beräknas med tidigare inkomst eller bosättningstid

Aktivitetsersättning betalas ut per månad. Ersättningens storlek beror på om den enskilde har arbetat tidigare och därmed kan få inkomstrelaterad ersättning, eller om den enskilde enbart har rätt till garantiersättning som baseras på bosättningstid.

Om den enskilde inte har rätt till inkomstrelaterad aktivitetsersättning, eller endast har rätt till en låg inkomstrelaterad aktivitetsersättning, kan hen i stället ha rätt till garantiersättning.

Hel aktivitetsersättning i form av garantiersättning betalades 2021 ut med som högst 9 837 kronor per månad. Hel inkomstrelaterad aktivitetsersättning betalades 2021 ut med upp till 19 248 kronor per månad.

Främst manuell handläggning

Handläggningen sker i huvudsak manuellt med begränsade inslag av automatisering för att beräkna ersättningens storlek. En försäkringsutredare utreder ärendet och tar fram ett förslag till beslut. En särskilt utsedd beslutsfattare kvalitetssäkrar sedan förslaget och fattar beslut om att bevilja eller avslå ansökan.

Under 2021 fick 36 000 personer aktivitetsersättning utbetalt, och Försäkringskassan fattade 35 000 beslut om aktivitetsersättning. Försäkringsutgifterna uppgick till 3,5 miljarder kronor.

Kortfattad beskrivning av ersättningsystemet inom sjukersättning

Syftet med sjukersättning är att ge personer ekonomisk trygghet vid långvarig nedsättning av arbetsförmågan på grund av sjukdom eller annan nedsättning av den fysiska eller psykiska prestationsförmågan.

Hel sjukersättning kan lämnas tidigast från och med juli det år då den försäkrade fyller 19 år och längst till och med månaden före den månad hen fyller 66 år. Tre fjärdedels, halv eller en fjärdedels sjukersättning kan lämnas tidigast från och med den månad då den försäkrade fyller 30 år och längst till och med månaden före den månad hen fyller 66 år.

Arbetsförmågan ska vara stadigvarande nedsatt i alla förvärvsarbeten på arbetsmarknaden. För vissa äldre försäkrade ska arbetsförmågan dock istället vara stadigvarande nedsatt i sådant förvärvsarbete som är normalt förekommande på arbetsmarknaden och som den försäkrade har erfarenhet av, eller i annat lämpligt arbete som är tillgängligt för hen.

Olika villkor utifrån när ersättningen beviljades

Lagändringar 2008–2009 har medfört att personer med beviljad sjukersättning har något skilda möjligheter att pröva sin arbetsförmåga eller ägna sig åt olika typer av sysslor under tiden med ersättning. Försäkrade som har sjukersättning enligt de äldre reglerna kan pröva att arbeta utan att deras rätt till sjukersättning påverkas. Inkomster upp till ett fribelopp påverkar inte heller utbetalningen av sjukersättningen, medan inkomster över fribeloppet minskar ersättningen steglöst. Försäkrade som har fått sin sjukersättning efter lagändringen kan pröva att arbeta med vilande sjukersättning under maximalt 24 månader. Ersättningen kan vara helt vilande, eller vilande till någon av de nivåer som ersättning kan utbetalas, dvs. tre fjärdedelar, halvt eller en fjärdedel. Försäkringskassan ska regelbundet följa upp arbetsförmågan för dem som fått sin sjukersättning enligt reglerna som infördes 2008.

Beräknas med tidigare inkomst eller bosättningstid

Sjukersättning betalas ut per månad. Ersättningens storlek beror på om den enskilde har arbetat tidigare och därmed kan få inkomstrelaterad ersättning, eller om den enskilde enbart har rätt till garantiersättning som baseras på bosättningstid. Den som har rätt till inkomstrelaterad sjukersättning kan som mest få 19 531 kronor per månad.

Om den enskilde inte har rätt till inkomstrelaterad sjukersättning, eller endast har rätt till en låg inkomstrelaterad sjukersättning, kan hen i stället ha rätt till garantiersättning. Garantiersättning lämnas endast till den som kan tillgodoräknas en försäkringstid om minst tre år. För att få den högsta garantiersättningen krävs minst 40 år med faktisk och framtida försäkringstid. Den som har rätt till garantiersättning kan som mest få 11 190 kr i månaden.

Främst manuell handläggning

Handläggningen sker i huvudsak manuellt med begränsade inslag av automatisering för att beräkna ersättningens storlek. En försäkringsutredare utreder ärendet och tar fram ett förslag till beslut. En särskild utsedd beslutsfattare kvalitetssäkrar sedan förslaget och fattar beslut om att bevilja eller avslå ansökan om sjukersättning.

Summering av skattningarna

Aktivitetsersättning

I Tabell 1 presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet inom aktivitetsersättning.

Skattningarna sätts i relation till de totala försäkringsutgifterna.

Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 1 Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel inom aktivitetsersättning

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punkt-skattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		0,65 (0,019)	0,60 (0,017)	0,69 (0,020)	-
Enskild		7 (0,21)	2 (0,06)	13 (0,38)	8
Totalt	3 446	8 (0,23)	3 (0,08)	14 (0,4)	-

Sjukersättning

I Tabell 2 presenteras en övergripande sammanställning av skattningarna av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan och enskild samt för det totala felaktigt utbetalda beloppet inom sjukersättning. Skattningarna sätts i relation till de totala försäkringsutgifterna. Tidsperioden som skattningarna avser är 2021.

Tabell 2 Uppskattade felaktiga utbetalningar fördelat på vem som orsakat den felaktiga utbetalningen, miljoner kronor, samt andel avsiktliga fel inom sjukersättning

Vem som orsakat FUT (Miljoner kronor)	Utgifter (2021)	Punkt-skattning (andel av utgifter, %)	Nedre intervall (andel av utgifter, %)	Övre intervall (andel av utgifter, %)	Andel avsiktliga fel (%)
Försäkringskassan		2,8 (0,009)	2,6 (0,008)	3,0 (0,009)	-
Enskild		59 (0,18)	35 (0,11)	84 (0,26)	57
Totalt	32 331	62 (0,19)	38 (0,12)	87 (0,27)	-

Försäkringskassans skattning i relation till KUT-delegationens

Aktivitetsersättning

KUT-delegationens redovisade inte någon separat skattning för de totala felaktiga utbetalningarna inom aktivitetsersättning. Istället redovisades en skattning för andelen felaktiga utbetalningar av de totala utgifterna inom de övriga system som inte redovisades separat, där aktivitetsersättning var ett av systemen. Denna andel avsåg år 2018 och skattades till 3,5 procent, med ett osäkerhetsintervall där 2,5 procent var den nedre gränsen och 4,5 procent var den övre gränsen.⁷ Det redovisas ingen fördelning för orsakerna till de felaktiga utbetalningarna.

Punktskattningen baserad på resultat från denna studie är 8 miljoner kronor felaktigt utbetalt för aktivitetsersättning under 2021, vilket motsvarar 0,23 procent av försäkringsutgifterna. Den föreliggande skattningen är inte direkt jämförbar med KUT-delegationens skattning, eftersom den avsåg flera utbetalningssystem.

Sjukersättning

KUT-delegationens punktskattning av för mycket utbetald ersättning var 1 340 miljoner kronor, vilket utgjorde 4,2 procent av försäkringsutgifterna 2017. Det nedre osäkerhetsintervallet var 60 miljoner kronor (0,2 procent av försäkringsutgifterna) och det övre osäkerhetsintervallet var 3 540 miljoner kronor (11 procent av försäkringsutgifterna). Försäkringskassan orsakade felaktiga utbetalningar motsvarande 0,5 procent av försäkringsutgifterna (156 miljoner kronor); fel orsakade av enskilda stod för 3,6 procent (1 184 miljoner kronor).⁸

Punktskattningen baserad på resultat från denna studie är 62 miljoner kronor felaktigt utbetalt under 2021, vilket är en stor skillnad från KUT-delegationens skattning. Skillnaden är stor både för fel orsakade av

⁷ SOU 2019:59. Rapport 6: Läckaget i välfärdssystemen, del 2. Omfattningen av felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen, sid. 54.

⁸ SOU 2019:59. Rapport 4: Läckaget i välfärdssystemen, del 1. Omfattningsstudier och bedömningar av felaktiga utbetalningar från vissa välfärdssystem, sid. 186.

Försäkringskassan och fel orsakade av den enskilde. KUT-delegationens skattning omgärdades dock av mycket breda osäkerhetsintervall, som innefattar denna rapportens punktskattning. En möjlig förklaring till skillnaden mellan skattningarna av fel orsakade av Försäkringskassan är att KUT-delegationens skattning troligen inkluderade fel kopplade till bedömningsutrymme i handläggningen. KUT-delegationens skattning bygger också på *expert elicitation*, en metod med vilken expertbedömningar utgör underlaget för skattningarna, medan nuvarande skattning är baserad på empiriska metoder. Bredden på KUT-delegationens osäkerhetsintervall tyder på att experterna antingen var osäkra eller oeniga med avseende på sina bedömningar. Vi bedömer därför att nuvarande skattning är säkrare. Vidare har Försäkringskassan under de senaste åren stärkt kontrollarbetet avseende risken att den försäkrade arbetar under tid med ersättning, vilket har lett till en minskning av de felaktiga utbetalningarna.

Kvalitetsdeklaration

Samtliga skattningar baseras på empirisk metod, vilket är en styrka. Emellertid finns en stor variation i skattningarnas säkerhet mellan de olika metoder som har använts. Vissa risker har skattats direkt, medan andra risker har räknats upp med hjälp av dessa direkta skattningar. Det medför en dubbel osäkerhet för de risker som räknas upp med hjälp av andra skattningar.

Polisanmälningar ligger till grund för samtliga skattningar av omfattningen av avsiktliga fel orsakade av enskild. Detta leder troligen till en underskattning av omfattningen.

Risker för felaktiga utbetalningar som är svåra att kontrollera har avgränsats bort i denna studie. Ett exempel på en sådan risk är svartarbete.

Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan

Metod

Vi utgick från två huvudsakliga datakällor för att skatta omfattningen av fel orsakade av Försäkringskassan: upptäckta felaktiga utbetalningar (beslutade återkrav⁹ under 2021) och skattningar baserade på slumpmässiga kontroller av ärenden efter utbetalning som hade genomförts under 2021.

De slumpmässiga urvalen inkluderade manuellt handlagda ärenden, såsom nyansökningar och ärenden där det utbetalade beloppet har ändrats mellan två månader. Generellt kontrolleras flera olika typer av fel som kan uppstå i handläggningen, såsom felaktig registrering, felaktig beräkning och felaktigheter som kan uppstå vid verkställandet av en utbetalning, som dubbelutbetalning eller utbetalning till fel konto. Däremot verkar denna design ha svårt att upptäcka felaktiga utbetalningar som sker på grund av att Försäkringskassan missar en impuls, det vill säga att Försäkringskassan inte i tid omhändertar information om att ett förhållande har ändrats. Detta blir tydligt när man jämför de upptäckta felaktiga utbetalningarna på grund av bristande impulshantering med skattningarna som baseras på de slumpmässiga kontrollerna. De upptäckta felaktiga utbetalningarna är fler till antalet och står för ett högre belopp. Därför har vi lyft ut skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan på grund av bristande impulshantering och utgår från (1) kompletterande studier av bristande impulshantering genom slumpmässiga urval (endast inom sjukpenning, föräldrapenning) eller (2) upptäckta felaktiga utbetalningar, som sedan räknas upp.

För att bestämma vilken av de två datakällorna, upptäckta felaktiga utbetalningar eller skattningar baserade på slumpmässiga kontroller, som skulle utgöra grunden för skattningen inom varje förmån jämfördes (1) summan av det totala skattade beloppet baserat på data från de slumpmässiga kontrollerna och beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna kopplade till bristande impulshantering (eller i förekommande fall där det fanns en skattning baserat på slumpmässiga urval) med (2) summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Skattningen baserad på slumpmässig kontroll valdes om det totala skattade beloppet, plus impulshantering kopplad till upptäckta felaktiga utbetalningar, var större än summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna (inklusive bristande impulshantering). De upptäckta

---

⁹ Inkluderar samtliga upptäckta felaktiga utbetalningar som avslutats under 2021, även de som omfattas av beloppsgränsen på 2 000 kronor för återkravsutredning.

felaktiga utbetalningarna valdes om summan av de upptäckta felaktiga utbetalningarna var större än skattningen plus det upptäckta beloppet för bristande impulshantering.

Dock är de upptäckta felaktiga utbetalningarna sannolikt en underskattning av beloppet som betalats ut felaktigt på grund av fel orsakade av Försäkringskassan. Vissa fel upptäcks troligen inte i ordinarie handläggning i den utsträckning som de förekommer. Därför togs en uppräkningsfaktor fram för de fall där de upptäckta felaktiga utbetalningarna utgjorde grunden för skattningen, antingen för förmånen som helhet eller för fel orsakade av bristande impulshantering.

För att ta fram denna uppräkningsfaktor valde vi de tre förmånerna sjukpenning, aktivitetsstöd och föräldrapenning, där grunden för den totala skattningen baseras på slumpmässiga kontroller.¹⁰ Bristande impulshantering exkluderades i dessa beräkningar. För att ta fram faktorn som de andra förmånernas totalbelopp och beloppet för bristande impulshantering räknas upp med användes det skattade beloppet baserat på de slumpmässiga kontrollerna genom beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna och medelvärdet av dessa tre förmånens kvoter beräknades. Uppräkningsfaktorn var 1,44 (aktivitetsstöd 1,41; föräldrapenning 1,53; sjukpenning 1,38). Denna uppräkningsfaktor användes för att beräkna omfattningen av felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan. För att skapa ett osäkerhetsintervall för dessa skattningar användes intervallet $\pm 0,1$. Detta intervall täcker in de tre separata kvoterna som användes för att skapa uppräkningsfaktorn.

Inom de förmåner där skattningarna helt har baserats på upptäckta felaktiga utbetalningar har beloppet räknats upp med 1,44. Inom förmånerna där skattningarna baseras på slumpmässiga kontroller har endast bristande impulshantering (utifrån upptäckta felaktiga utbetalningar) räknats upp med 1,44. Undantagen är sjukpenning och föräldrapenning, där kompletterade granskningar av slumpmässiga urval användes för att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar som beror på bristande impulshantering.

Inom aktivitetsersättning och sjukersättning var beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna exklusive impulshantering större än det skattade beloppet från slumpkontrollerna exklusive impulshantering. Därför användes de upptäckta felaktiga utbetalningarna uppräknade med den framtagna faktorn för att skatta felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan.

---

¹⁰ Dessa förmåner bedömdes som rimliga att basera uppräkningsfaktorn på, eftersom en jämförelse av skattningarna med återkravsstatistiken visade att skattningarna verkade fånga felen i återkravsstatistiken relativt väl.

Kategorisering av fel upptäckta i slumpmässiga kontroller

Felen som upptäcktes i de slumpmässiga kontrollerna kategoriserades i enlighet med den orsaksindelning som KUT-delegationen tog fram genom Forum för omfattningsstudier.

- *Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut*

Inkluderar fel som orsakas av att myndigheten har fattat beslut baserat på otillräckliga uppgifter. Det innebär att det vid beslutstillfället saknades tillräckliga underlag som visade att den sökande uppfyllde villkoren för att ha rätt till ersättning.

- *Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut*

Omfattar situationer där den sökande har lämnat tillräckliga och korrekta uppgifter, men myndigheten fattar ett felaktigt beslut som leder till att för mycket ersättning betalas ut.

- *Utbetalning fel, trots rätt beslut*

Myndigheten har fattat ett korrekt beslut men utbetalningen har blivit felaktig. Omfattar felregistreringar då utbetalningen ska verkställas, felberäkningar och felregistreringar i övrigt samt missad samordning mellan ersättningar.

- *Ändrade förhållanden ej omhändertagna*

Myndigheten har inte omhändertagit information om ändrade förhållanden. Denna kategori handlar därmed om bristande impulshantering, där impulsen (informationen om exempelvis ändrade förhållanden) antingen kan komma från en extern part såsom den sökande eller en annan myndighet, alternativt från en annan del inom myndigheten.

- *Förskottsfel*

Gäller endast förmåner där ersättning betalas ut i förskott och initialt var korrekt, men fel uppstår och upptäcks efter att utbetalningen har skett.

Kategorisering av fel för upptäckta felaktiga utbetalningar

Försäkringskassan för statistik över upptäckta felaktiga utbetalningar och felen klassificeras utifrån vem som har orsakat felet (Försäkringskassan, enskild eller annan aktör) samt vad felet berodde på. Kategorierna kan skilja sig åt mellan förmåner och därför kodades de om till enhetliga kategorier. Därefter matchades dessa kategorier till felindelningen som användes för att kategorisera felen som upptäcktes i de slumpmässiga kontrollerna (se ovan). Till viss del är matchningen ofullständig; det saknas motsvarighet i återkravsstatistiken för "Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut". Vissa felkategorier i återkravsstatistiken kan omfatta mer än en felkategori i felindelningen som redovisas ovan, därför bör man se

fördelningen av de olika felen orsakade av Försäkringskassan som endast baserats på statistik över upptäckta felaktiga utbetalningar som en grov skattning.

Felaktiga utbetalningar som berodde på dubbelutbetalning eller att brytdatum för utbetalningen hade passerat klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”. Missad samordning klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”. Kategorierna *tillämpat regelverket felaktigt, felaktig sjukpenninggrundande inkomst (SGI) och felaktig försäkringstillhörighet (FTH)* klassificerades som ”Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut”.¹¹ Missad impuls klassificerades som ”Ändrade förhållanden ej omhändertagna”. Olika typer av felberäkningar och felregistreringar klassificerades som ”Utbetalning fel, trots rätt beslut”.

Resultat

Aktivitetsersättning

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 0,65 miljoner kronor för aktivitetsersättning (se Tabell 3). Merparten av felen beror på att ändrade förhållanden inte har omhändertagits (bristande impulshantering), eller att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut (se Tabell 4).

Tabell 3 Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom aktivitetsersättning, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	0,65	0,60	0,69

Tabell 4 Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom aktivitetsersättning

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	4
Utbetalning fel, trots rätt beslut	49
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	49
Förskottsfel	0

Sjukersättning

Skattningen av fel orsakade av Försäkringskassan är 2,8 miljoner kronor för sjukersättning (se Tabell 5). Merparten av felen beror på att utbetalningen har blivit fel, trots rätt beslut; tillräckliga och korrekta uppgifter men fel beslut; eller att ändrade förhållanden ej blivit omhändertagna (bristande impulshantering, se Tabell 6).

¹¹ Notera att felaktig SGI och felaktig FTH i Försäkringskassans statistik inkluderar flera fel orsakade av Försäkringskassan, såsom missad impuls, felaktig tillämpning av regelverket eller registreringsfel som påverkar SGI eller FTH.

Tabell 5 Uppskattade felaktiga utbetalningar orsakade av Försäkringskassan inom sjukersättning, miljoner kronor

	Punktskattning	Nedre intervall	Övre intervall
Försäkringskassan	2,8	2,6	3,0

Tabell 6 Fördelning av fel orsakade av Försäkringskassan inom sjukersättning

Orsak till FUT	Andel (%)
Ej tillräckliga uppgifter för att fatta korrekta beslut	0
Tillräckliga och korrekta uppgifter, fel beslut	31
Utbetalning fel, trots rätt beslut	50
Ändrade förhållanden ej omhändertagna	19
Förskottsfel	0

Skattningar av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild

Sammanställning av samtliga risker samt totalskattning

Aktivitetsersättning

I Tabell 7 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild inom aktivitetsersättning samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 7 Skattning av risker orsakade av enskild inom aktivitetsersättning. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots förmån	0	3,3	1,0	6,0	15
Studieavbrott (förlängd skolgång)	0	3,8	1,1	6,8	3
Övriga risker*	0	0,17	0,05	0,31	0
Totalt	0	7	2	13	8

* Övriga risker handlar bland annat om att personen studerar men inte har aktivitetsersättning för förlängd skolgång.

Sjukersättning

I Tabell 8 redovisas samtliga skattade risker orsakade av enskild inom sjukersättning samt det totala beloppet för dessa risker. Även andel av de felaktiga utbetalningarna som inträffade vid ansökan samt andel avsiktliga fel presenteras.

Tabell 8 Skattning av risker orsakade av enskild inom sjukersättning. Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel

Risk	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga (%)
Arbete trots förmån	0	31	21	41	53
Bosättning utomlands	0	26	13	40	62
Sjukdom, arbetsförmåga	46	1,1	0,6	1,5	53
Studier	0	0,62	0,37	0,88	20
Bisysslor	100	0,24	0,14	0,34	49
Totalt	1	59	35	84	57

Arbete trots förmån

I detta avsnitt redovisas metod och resultat för skattningarna av omfattningen av felaktiga utbetalningar för risken att den enskilde arbetar i större utsträckning än vad som är förenligt enligt dess förmånsvillkor. Metodavsnittet är gemensamt för både aktivitetsersättning och sjukersättningen, eftersom metoden är densamma, medan resultatavsnittet särredovisar för de båda förmånerna.

Metod

En väsentlig risk för felaktiga utbetalningar inom både aktivitets- och sjukersättningen är att den enskilde arbetar i större utsträckning än vad som är förenligt med dess förmånsvillkor. I detta avsnitt sammanfattas den metod som har använts och de antaganden som har gjorts för att skatta omfattningen av de felaktiga utbetalningarna som skett på grund av denna felorsak. Skattningarna redovisas separat för aktivitets- respektive sjukersättning, men metoden är densamma och baseras på ett gemensamt dataunderlag. En mer detaljerad teknisk beskrivning av den statistiska metod som använts ges i bilagan.

Dataunderlaget som ligger till grund för skattningarna utgörs av utfallen från kontroller utförda av Försäkringskassan. Dessa avgör huruvida fel är begånget eller ej, samt hur stort det felaktigt utbetalda beloppet är. Urvalet av ärenden som ska kontrolleras baseras på den enskildes inkomst¹², eftersom inkomst kan vara en indikator på att den enskilde arbetat i för stor uträkning. Dock är inte inkomst i sig oförenligt med försäkringsvillkoren. Till exempel kan inkomsten komma av tidigare utfört arbete, eller ligga under fribeloppet för de som beviljats sjukersättning före lagändringarna 2008–2009. Ersättningen som förmånstagaren erhåller från Försäkringskassan räknas inte till denna inkomst.

¹² Avser endast inkomster som deklarerats till Skatteverket.

Skattningen avser endast försäkrade med hel aktivitetsersättning¹³ eller hel sjukersättning som inte har steglös avräkning¹⁴ och de ska ha fått utbetalning under årets samtliga månader. Vi har inte haft möjlighet att skatta omfattningen av felaktiga utbetalningar för övriga grupper med sjukersättning.

Försäkringskassan tillhandahåller uppgifter om pensionsgrundande inkomst från Skatteverket. Detta sker dock med en fördröjning om två år. Det senaste året för vilket inkomstuppgifter finns tillgängliga är 2020, men endast en mindre del av kontrollerna har avslutats, eftersom de inte kan påbörjas förrän inkomstuppgifterna finns tillgängliga. Det senaste året för vilket merparten av kontrollerna har avslutats är för inkomståret 2019, då 94 procent av aktivitetsersättningsärendena och 91 procent av sjukersättningsärendena har avslutats. För inkomståret 2019 kontrolleras dock endast ärenden där den enskilde har uppbringat en inkomst över ett visst belopp.

Metoden producerar således skattningar som gäller för inkomståret 2020. Skattningarna består dels av det observerade utfallet av kontrollerna för inkomståret 2020, dels av en prediktion av icke avslutade ärendenas utfall för inkomståret 2020.¹⁵ Prediktionen genomförs utifrån en modell som anpassats till 2019 års avslutade kontroller, eftersom detta är den senaste informationen som finns tillgänglig. För att simultant inkorporera osäkerheten som kommer av modellenpassningen samt prediktionen har *bootstrapping* använts. En detaljerad beskrivning av denna metod ges i bilagan.

Modellen består av två moment. För det första anpassas en logistisk regressionsmodell för sannolikheten att en given förmånstagare gör fel givet vissa kovariat. Dessa kovariat är förmånstagarens *inkomst* och utbetalda *ersättning* för år 2020, dess *kön*, *förmånsvillkor*¹⁶, samt en *interaktionsterm mellan inkomst och förmånsvillkor*¹⁷. För det andra, givet att ett fel har skett, bestäms det felaktigt utbetalda beloppet. Spridningen av dessa belopp beror till stor del på den enskildes ålder, eftersom sjukersättningen betalas ut tillsvidare och de med högre ålder således kan ha fått felaktiga utbetalningar under flera år. Felaktiga utbetalningar av aktivitetsersättning är dessutom i medeltal lägre, samtidigt som förmånstagarna är yngre på grund av

---

¹³ Detta innefattar både aktivitetsersättning beviljad på grund av nedsatt arbetsförmåga, och för förlängd skolgång.

¹⁴ Steglös avräkning innebär att den försäkrade kan ha inkomster upp till ett visst fribelopp utan att storleken på sjukersättningen påverkas. Om man har inkomster över fribeloppet ska sjukersättningen minska successivt men det finns ett tak för hur hög inkomsten får vara. Vid partiell sjukersättning är fribeloppet högre.

¹⁵ Skattningen görs för samtliga personer som hade en inkomst under 2020 och som inte hade ansökt om eller hade steglös avräkning under 2020.

¹⁶ Förmånsvillkor är en kategorisk variabel med nivåer *aktivitetsersättning*, *sjukersättning beviljad före lagändringarna 2008–2009*, samt *sjukersättning beviljad efter lagändringarna 2008–2009*.

¹⁷ Interaktionstermen gäller bara relationen mellan inkomst och förmånsvillkoret *sjukersättning beviljad före lagändringarna 2008–2009*.

förmånens villkor. Detta sammantaget tillåter en rent empirisk modell för de felaktigt utbetalda beloppen, där *belopp per ålder* används istället för oviktat belopp, eftersom det förra inte beror tydligt på ålder eller något annat tillgängligt kovariat.¹⁸

De redovisade skattningarna ska dock gälla belopp som betalats ut fel under ett givet år, men dataunderlaget från kontrollerna är inte så pass detaljerat så att det går att avgöra för vilken tidsperiod det felaktigt utbetalda beloppet avser. Eftersom felaktiga utbetalningar kan gälla flera år skulle dessa belopp överskatta de felaktiga utbetalningarna för år 2020. Dock kan det felaktigt utbetalda beloppet för 2020 inte överstiga den utbetalade ersättningen för detta år, vilken är känd. I de fall där det felaktigt utbetalda beloppet överstiger den utbetalda ersättningen antas den utbetalda ersättningen motsvara det felaktigt utbetalda beloppet som avser år 2020. Med andra ord antas det felutbetalda beloppet utgöras av minimum av det felaktigt utbetalda beloppet och den utbetalda ersättningen.

Skattningar av andra risker inom aktivitetsersättning och sjukersättning gäller år 2021, men modellen för risken *arbete trots förmån* som presenterats i detta avsnitt avser år 2020. För att ta hänsyn till detta beräknar vi *andelen av försäkringsutgifterna* som utgörs av modellens predikerade felaktiga utbetalningar relativt försäkringsutgifterna 2020. Genom att anta att denna andel är densamma för 2021 kan vi ge en skattning för de felaktiga utbetalningarna 2021. För aktivitetsersättning har detta ingen effekt, eftersom försäkringsutgifterna avrundat till miljoner inte förändrats mellan åren 2020 och 2021. För sjukersättning har detta effekten att de felaktiga utbetalningarna som produceras av modellen viktas ned med 5,1 procent, eftersom försäkringsutgifterna inom sjukersättning sjunkit med 5,1 procent mellan åren 2020 och 2021.

Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna baseras på upptäckta felaktiga utbetalningar och beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Även fördelningen av när felet inträffade baseras på de upptäckta felaktiga utbetalningarna. Data för de upptäckta felaktiga utbetalningarna utgår från en genomförd aktgranskning av återkravsärenden. För mer information om aktgranskningen se avsnitt *Bosättning utomlands*.

Resultat

Aktivitetsersättning

I Tabell 9 redovisas resultaten för aktivitetsersättning, tillsammans med andelen fel vid ansökan och andel avsiktliga fel. Jämfört med sjukersättningen (se Tabell 10) orsakar aktivitetsersättningen mindre felaktiga utbetalningar, vilket beror på att färre förmånstagare finns och för att de felaktigt utbetalda beloppen i medeltal är mindre. Relativt punktskattningen är prediktionsintervallen dessutom bredare för

---

¹⁸ Rent praktiskt används belopp per ålder över 18 år, eftersom ingendera förmånen betalas ut till dem som är yngre än 19 år.

aktivitetsersättning. Detta beror på att skattningen av sannolikheten för fel är osäkrare för aktivitetsersättning, då färre avslutade fall har observerats (eftersom färre ärenden finns).

Tabell 9 Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel inom aktivitetsersättning

	Vid ansökan (%) *	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%) *
Arbete trots förmån	0	3,3	1,0	6,0	15

* Andel fel som skett vid ansökan samt andel avsiktliga fel har skattats med hjälp av data från aktgranskningen av återkravsbeslut inom aktivitetsersättning där felet handlar om arbete trots förmån.

Sjukersättning

I Tabell 10 redovisas resultaten för sjukersättning, tillsammans med andelen fel vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 10 Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel inom sjukersättning

	Vid ansökan (%) *	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%) *
Arbete trots förmån	0	31	21	41	53

* Andel fel som skett vid ansökan samt andel avsiktliga fel har skattats med hjälp av data från aktgranskningen av återkravsbeslut inom sjukersättning där felet handlar om arbete trots förmån.

Skattningens tillförlitlighet

Skattningen av arbete trots förmån bygger på en modell som är anpassad genom empiriska observationer. Detta är styrka. Dock bygger modellen på antagandet att kontrollerna som baseras på inkomståret 2019 är representativa för kontrollerna som baseras på inkomståret 2020, samt att andelen felaktiga utbetalningar på grund av arbete trots förmån är oförändrad mellan 2020 och 2021. Om det förekommer en nedåtgående eller uppåtgående trend mellan dessa tre år kan det inte fångas upp av modellen.

Bosättning utomlands

I detta avsnitt redovisas metod och resultat för skattningarna av omfattningen av felaktiga utbetalningar för risken att förmånstagen har flyttat utomlands eller vistats utomlands längre än vad som är förenligt med förmånsvillkoren för sjukersättning, och inte meddelat detta till Försäkringskassan. I de aktgranskningar av återkravsärenden som ligger till grund för denna skattning återfanns inga ärenden för aktivitetsersättning där orsaken till återkravet gällde bosättning utomlands, vilket tyder på att bosättning utomlands är en marginell risk för aktivitetsersättning. Därför gäller detta avsnitt endast sjukersättning.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet förmåner.¹⁹ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning), fördelningen av de olika felorsakerna samt ett justerat²⁰ belopp för de upptäckta felaktiga utbetalningarna utifrån att de maximalt skett under ett års tid. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Skattning av vistelse eller bosättning utomlands

För att skatta omfattningen av fel kopplade till vistelse eller bosättning utomlands²¹ används skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar av barnbidrag till barnfamiljer som vistas eller bosatt sig utomlands. Denna skattning sätts i relation till antal barn som allmänheten har upptäckt och anmält till Försäkringskassan. Allmänheten kan tipsa Försäkringskassan om man misstänker att en privatperson eller ett företag får pengar från Försäkringskassan som de inte har rätt till. Dessa tips, eller så kallade impulser, utreds av Försäkringskassan.

Genom att använda relationen mellan antal barn som allmänheten upptäcker i relation till det skattade antalet barn som befinner sig utomlands (och vars föräldrar uppbär barnbidrag som de inte har rätt till) kan man skatta omfattningen av andra risker, där det endast finns uppgift om antalet felaktiga utbetalningar upptäckta av allmänheten. Om vi utgår från att denna andel, med andra ord allmänhetens *detektionsgrad*, är densamma för ett liknande fel, kan vi utifrån hur mycket allmänheten upptäcker skatta omfattningen för liknande risker. Felaktig folkbokföring inom Sverige, så som att enskild utelämnar information om sammanboende eller uthyrning när man söker om ersättning som påverkas av boendeförhållandena, är en risk som liknar vistelse eller bosättning utomlands. Risken att en person vistas eller bosätter sig utomlands och uppbär en annan bosättningsbaserad förmån liknar risken för vistelse eller bosättning utomlands inom barnbidraget. Två antaganden som görs är att allmänheten har samma

---

¹⁹ Samtliga återkravsärenden inom sjukersättning granskades; det slutgiltiga urvalet bestod av 323 återkravsärenden.

²⁰ Felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år. För att inte överskatta beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna har de fall där de felaktiga utbetalningarna pågått under längre tid än ett år justerats ned så att de maximalt har skett under 12 månader.

²¹ Risken handlar om att enskilda otillåtet vistas, flyttar eller bor utomlands.

sannolikhet att upptäckta och samma benägenhet att anmäla till Försäkringskassan om en person vistas eller bosätter sig utomlands utan att anmäla detta, oavsett om personen uppbär barnbidrag eller någon annan bosättningsbaserad förmån, eller om det handlar om felaktiga folkbokföringsuppgifter inom Sverige.

Med andra ord antas att relationen mellan de av allmänheten upptäckta felaktiga utbetalningarna och den totala omfattningen av de felaktiga utbetalningarna är lika mellan det fel vi har information om och det fel vi vill beräkna omfattningen för. Det vill säga, vi antar att allmänhetens *detektionsgrad* är densamma för båda felen. Denna metod kan användas både för att beräkna det uppskattade antalet felaktiga utbetalningar och det uppskattade felaktigt utbetalda beloppet. För att skatta det felaktigt utbetalda beloppet krävs även antagandet att det genomsnittliga felaktigt utbetalda beloppet är detsamma för de upptäckta felaktiga utbetalningarna som bland de felaktiga utbetalningarna i stort.

Allmänheten kan upptäcka och anmäla till Försäkringskassan att en barnfamilj befinner sig utomlands. Baserat på ett slumpmässigt urval av återkravsärenden med beslut under 2021 skattades hur många barn som vid anmälan eller under utredningen befann sig utomlands och som hade upptäckts av allmänheten.²² Eftersom det finns eftersläpning i återkravsbesluten valdes de fall där familjen hade varit utomlands under 2020 eller 2021 och som hade upptäckts av allmänheten²³. Det genomsnittliga antalet barn beräknades för dessa personer och multiplicerades med det skattade antalet återkravsbeslut i populationen som handlade om bosättning eller vistelse utomlands.

Uppskattningsvis upptäckte allmänheten att 538 barn befann sig utomlands. Beräknat för år 2021 inom barnbidrag är det skattade antalet barn utomlands 12 223. Allmänheten upptäcker därmed drygt 4 procent av de barn som uppskattningsvis befinner sig utomlands ($538/12\,223 = 0,044$). För att skapa ett osäkerhetsintervall används den lägre skattningen av antalet barn utomlands (baserat på skolornas skattning, 0,3 procent)²⁴, vilket ger att den nedre gränsen av andelen barn som upptäcks av allmänheten är 8,8 procent. För att skapa ett symmetriskt intervall sätts den övre gränsen av osäkerhetsintervallet till 0,9 procent ($0,6+0,3 = 0,9$), vilket ger andelen 2,9 procent av allmänheten upptäckta barn.

Inom sjukersättning användes sannolikheten att allmänheten upptäcker felaktig bosättning inom barnbidrag för att skatta risken för vistelse eller

---

²² En aktgranskning genomfördes av ett slumpmässigt urval av återkravsärenden orsakade av enskilda inom barnbidrag med beslut under 2021. Bland annat samlades information in om vem som hade upptäckt den felaktiga utbetalningen, när de felaktiga utbetalningarna hade skett och hur många de var, samt vad felen handlade om. Det slutliga urvalet bestod av 1 067 ärenden som hade dragits från en population av 4 089 ärenden.

²³ Allmänheten definierades som anonyma och kända uppgiftslämnare.

²⁴ Felaktiga utbetalningar till barnfamiljer som inte bor i Sverige, PM 2021:1, dnr: FK 2020/000192.

bosättning utomlands. Genom att ta antalet av allmänheten upptäckta fall av felaktiga utbetalningar inom sjukersättning på grund av vistelse eller bosättning utomlands dividerat med 0,044 skattas antalet fall i populationen som handlar om felaktiga utbetalningar på grund av dessa fel. Detta antal multipliceras med den genomsnittliga felaktiga utbetalningen bland upptäckta felaktiga utbetalningar orsakade av enskild inom denna felkategori.

Resultat

Sjukersättning

Antalet av allmänheten upptäckta fall inom sjukersättning var 20, vilket ger en skattning av 454 personer har bosatt sig utomlands (20/0,044; nedre intervall 227 personer, övre intervall 682 personer). Den genomsnittliga felaktiga utbetalningen på grund av vistelse eller bosättning utomlands var 57 964 kronor, justerat för att de upptäckta felaktiga utbetalningarna maximalt skett under ett års tid. Resultaten sammanfattas i Tabell 11.

Tabell 11   **Andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som skett vid ansökan, skattat felaktigt utbetalt belopp i miljoner kronor samt andel avsiktliga fel inom sjukersättning**

	Vid ansökan (%)	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall	Avsiktliga fel (%)
Bosättning utomlands	0	26	13	40	62

Skattningens tillförlitlighet

Skattningen av vistelse eller bosättning utomlands bygger på antaganden om allmänhetens sannolikhet att upptäcka och benägenhet att informera Försäkringskassan. Dessa antaganden är svåra att testa. Dessutom baseras den på skattningen av omfattningen av felaktiga utbetalningar på grund av vistelse eller bosättning utomlands inom barnbidrag. Det medför en ytterligare osäkerhet, eftersom en under- eller överskattning påverkar den beräknade detektionsgraden för allmänheten. Samtidigt har ett relativt stort osäkerhetsintervall beräknats utifrån skattningen av bosättning utomlands inom barnbidrag; förhoppningsvis inkluderar intervallet den sanna omfattningen av vistelse eller bosättning utomlands inom sjukersättning.

Skattning av övriga risker

För de risker som inte var möjliga att direkt skatta genom slumpkontroller, datamatchning eller antaganden om allmänhetens detektionsgrad har en annan metod använts, där skattningen av dessa riskers omfattning görs med hjälp av en så kallad *ankarrisk*. Metodavsnittet är gemensamt för både aktivitetsersättning och sjukersättning, eftersom metoden är densamma, medan resultatavsnittet särredovisar resultaten för de båda förmånerna.

Metod

Aktgranskning

På grund av att Försäkringskassans återkravsstatistik för fel orsakade av enskild inte innehåller tillräckligt detaljerad information om vad den felaktiga utbetalningen beror på, hur många felaktiga utbetalningar som skett eller under vilken tidsperiod de felaktiga utbetalningarna skedde genomfördes aktgranskningar av ett stort antal ärenden inom flertalet förmåner.²⁵ Baserat på dessa urval beräknades fördelningen av när felet inträffade (vid ansökan eller under tid med ersättning), fördelningen av de olika felorsakerna samt ett justerat²⁶ belopp för de upptäckta felaktiga utbetalningarna utifrån att de maximalt skett under ett års tid. Andelen avsiktliga fel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna beräknades utifrån de fall där polisanmälan hade skett. Både fördelningen av när felet inträffade och andelen avsiktliga fel baseras därmed på fördelningen hos de upptäckta felaktiga utbetalningarna.

Beräkning av övriga riskers omfattning med hjälp av ankarrisk

Inom de flesta förmåner finns minst en risk som har skattats med hjälp av mer avancerade empiriska metoder, här kallat *ankarrisk* eller *ankarrisker*. Om man antar att de upptäckta felaktiga utbetalningarna speglar fördelningen av risker i populationen kan de övriga riskerna räknas upp utifrån en eller flera sådana ankarrisker.

Beräkningen har genomförts genom att sammanställa fördelningen av felaktiga utbetalningar orsakade av enskild. Det skattade felaktigt utbetalda beloppet för en eller flera ankarrisker divideras med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet som ankarrisken eller ankarriskerna står för. Denna faktor multipliceras med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för de övriga risker som ska skattas. På samma sätt har osäkerhetsintervall skapats för varje risk, utifrån ankarrisken eller ankarriskernas lägre och högre nivåer.

I tabellen nedan illustreras beräkningarna med hjälp av ett enkelt exempel, där det finns en ankarrisk vars skattade omfattning är tre miljoner kronor. Det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för denna risk är en miljon kronor. Omfattningen av risk 1 och risk 2 ska skattas med hjälp av ankarrisken. Det första steget är att dividera den skattade omfattningen av ankarrisken med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet, det vill säga $3\,000\,000/1\,000\,000 = 3$. Därefter multipliceras denna faktor med det upptäckta felaktigt utbetalda beloppet för risk 1 och risk 2. Beräkningen av

---

²⁵ Inom aktivitetsersättning bestod det slutliga urvalet av 95 återkravsärenden. Inom sjukersättning bestod det slutgiltiga urvalet av 323 återkravsärenden.

²⁶ Felaktiga utbetalningar kan ske under längre tid än ett år. För att inte överskatta beloppet för de upptäckta felaktiga utbetalningarna har de fall där de felaktiga utbetalningarna pågått under längre tid än ett år justerats ned så att de maximalt har skett under 12 månader.

den lägre och högre nivån i osäkerhetsintervallet görs på samma sätt som för punktskattningen av det felaktigt utbetalda beloppet.

Tabell 12 Exempel på beräkning med ankarrisk

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Lägre nivå	Högre nivå
Risk (ankarrisk)	1 000 000	3 000 000	2 000 000	4 000 000
Risk 1	100 000	300 000	200 000	400 000
Risk 2	50 000	150 000	100 000	200 000
Totalsumma	1 150 000	3 450 000	2 300 000	4 600 000

För aktivitetsersättning valdes den skattade omfattningen för risken för *arbete trots förmån* som ankarrisk, och för sjukersättning valdes den skattade omfattningen för riskerna för *arbete trots förmån* och *bosättning utomlands* som ankarrisk.

Resultat

Aktivitetsersättning

I Tabell 13 redovisas beräkningen av de övriga riskernas omfattning utifrån ankarrisken. Tabell 14 redovisas andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som uppstod vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 13 Beräkning av övriga risker utifrån ankarrisk. Andel av riskens belopp av upptäckta felaktiga utbetalningar samt skattad omfattning, miljoner kronor, inom aktivitetsersättning

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall
Ankarrisk*	1,4	3,3	1,0	6,0
Studieavbrott (förlängd skolgång)	1,6	3,8	1,1	6,8
Övriga risker**	0,1	0,17	0,05	0,31

* Uppräkningsfaktorn för punktskattningen är $3,3/1,4 = 2,4$; nedre intervall, 0,7; övre intervall, 4,3 (avrundade siffror, för uppräknningen används exakta siffror).

** Övriga risker innefattar att förmånstagaren börjar studera eller studerar i en större utsträckning än godkänt, men har inte aktivitetsersättning för förlängd skolgång; kvitton för aktivitet saknas; samt att förmånstagaren inte har rätt till reseersättning.

Tabell 14 Fördelning utifrån när felet uppstod och skattning av andel avsiktliga fel inom aktivitetsersättning

Risk	Vid ansökan (%)	Avsiktliga (%)
Studieavbrott (förlängd skolgång)	0	3
Övriga risker	0	0

Sjukersättning

I Tabell 15 redovisas beräkningen av de övriga riskernas omfattning utifrån ankarrisken. I Tabell 16 redovisas andel av beloppet för de felaktiga utbetalningarna som uppstod vid ansökan och andel avsiktliga fel.

Tabell 15 Beräkning av övriga risker utifrån ankarrisk. Andel av riskens belopp av upptäckta felaktiga utbetalningar samt skattad omfattning, miljoner kronor, inom sjukersättning

Risk	Upptäckta FUT	Punkt-skattning	Nedre intervall	Övre intervall
Ankarrisk*	20	57	34	81
Sjukdom, arbetsförmåga	0,4	1,1	0,6	1,5
Studier	0,2	0,6	0,4	0,9
Bisysslor	0,1	0,24	0,14	0,34

* Uppräkningsfaktorn för punktskattningen är $57/20 = 2,8$; nedre intervall, 1,7; övre intervall, 4,0 (avrundade siffror, för uppräknningen används exakta siffror).

Tabell 16 Fördelning utifrån när felet uppstod och skattning av andel avsiktliga fel inom sjukersättning

Risk	Vid ansökan (%)	Avsiktliga (%)
Sjukdom, arbetsförmåga	46	53
Studier	0	20
Bisysslor	100	49

Bilaga

I denna bilaga beskrivs den statistiska metod som använts för att skatta de felaktiga utbetalningarna inom aktivitetsersättning och sjukersättning som skett på grund av att den enskilde arbetat mer än vad som är förenligt med dess förmånsvillkor. En övergripande beskrivning av tillvägagångssättet finns under rubriken ”Uppskattning arbete trots förmån” i ”*Metod och resultat*”-avsnittet i rapportens huvuddel.

Målet med metoden är att använda avslutade kontroller baserade på inkomstår 2019 för att prediktera utfallet för samtliga personer med en inkomst under inkomståret 2020, och sedan producera en skattning för summan av de felaktiga utbetalningarna för inkomståret 2020 tillsammans med ett osäkerhetsintervall. För detta ändamål måste således osäkerheten dels komma av modellenpassningen och dels komma av prediktionen kvantifieras. Detta kan göras på ett för bägge osäkerhetskällor simultant och konsekvent sätt med hjälp av så kallad *bootstrapping*.

Bootstrapping är en Monte-Carlo-metod vars grund består i att man gör ett stickprov av de data man har tillgängliga, *med återläggning*, och av samma storlek till antalet som de ursprungliga data. Detta är ämnat att simulera att man fått ett ”nytt” stickprov ur den sannolikhetsfördelning som data har genererats ur. Detta är i allmänhet inte möjligt, eftersom man inte känner till denna fördelning. De befintliga ursprungliga data utgör däremot en empirisk skattning av denna fördelning. Om antalet observationer är någorlunda stort kan det antas vara rimligt att denna empiriska fördelning väl representerar den sanna genererande fördelningen.

För varje bootstrapstickprov gör man en skattning av parametern man är intresserad av att estimeras i slutändan. Parametern kan vara vektorvärd. Dessa skattningar motsvarar i sin tur ett stickprov från *parameterestimatorns* estimerade fördelning. Parameterskattningens konfidensintervall motsvaras av denna estimerade parameterestimatorns fördelnings percentiler. För ett konfidensintervall på 95 procentsnivån, till exempel, används 0,025 och 0,975 percentilerna. För att skapa ett stickprov ur den prediktiva fördelningen simulerar man ett utfall för varje parameterskattning man fått ur bootstrappingen. På så sätt inkorporeras parameterskattningens osäkerhet i den prediktiva fördelningen.

I denna tillämpning består varje bootstrappingsteg av två delsteg. I det första delsteget görs ett stickprov från 2019 års avslutade ärenden enligt ovan beskrivna metod. Till detta stickprov anpassas en logistisk regressionsmodell för sannolikheten för att en given förmånstagare gör fel givet vissa kovariat. I det andra delsteget simuleras ett utfall av 2020 års icke avslutade ärenden, där sannolikheten att en given förmånstagare gör fel predikteras genom den anpassade modellen applicerad till 2020 års ärendens kovariat. För varje ärende vars utfall blivit att den enskilde gjort fel tas ett

stickprov med återläggning av variabeln ”felaktigt utbetalt belopp per ålder över 18 år”, ur det stickprov av ursprungliga data som gjordes i det första delsteget. Detta är ämnat att på ett rent empiriskt sätt inkorporera de två osäkerhetskällorna – genom två stickprovstagningar. De felaktigt utbetalda beloppen och de maximalt möjliga felaktigt utbetalda beloppen (se texten i rapportens huvuddel) beräknas utifrån detta, vartefter deras summa beräknas separat för aktivitets- och sjukersättningen.

Bootstrappingstegen görs 100 000 gånger, vilket producerar 100 000 stickprov ur den prediktiva fördelningen för de totala felaktiga utbetalningarna för 2020 års icke avslutade ärenden. Den redovisade punktskattningen motsvarar medianen från detta stickprov, och de undre respektive övre prediktionsintervallen motsvarar 0,025 respektive 0,975 percentilerna, sådant att en konfidensnivå om 95 procent uppnås.